

Kafkárna

1985

Do Prahy přijíždí Joy Buchananová, stipendistka, která chce poznat Kafkův svět. Píše o něm práci. Mluví česky, chodí po Starém Městě a všem lidem klade stejnou otázku: „Četl(a) jste Kafku?“

Lidé neodpovídají. Píše se rok 1985, a tak na ní hned chtějí vědět, jestli má písemné povolení.

„Na co?“

„Máte nějaký papír, že máte vůbec právo klást takové otázky?“

Slečna Buchananová (tak jí říkají na Karlově univerzitě) začne chodit s českou tlumočnicí a magnetofonem. Má jí to dodat na věrohodnosti. Kafku nikdo nečetl, ale chodci se často záhadně usmívají a říkají: „Aha, to je nějaká kafkárna!“ A její tlumočnice to slovo nikdy nepřekládá.

Nakonec se stipendistka zeptá, co je to vlastně *kafkárna*.

„Ale taková hloupost,“ říká tlumočnice a odmlčí se. Buchananová je však neodbytná. „No, to slovo by se vlastně nemělo používat,“ vysvětluje nakonec Češka.

„Vy máte slova, která nelze používat?“

„Ne, nemáme žádná zakázaná slova, to tedy ne. Ale tohle slovo se prostě nikde nevyskytuje.“

„Ale lidé ho používají!“

„Kdybyste ho hledala v psané podobě, tak ho nenajdete. A u nás to, co není napsané, vlastně neexistuje. A řeknu vám upřímně, že to všem lidem vyhovuje.“

Kavárna je místo, kde se vaří káva – uvažuje Američanka. Vodárna je místo, kde se čistí voda. V octárně se dělá ocet. Takže *kafkárna* je zřejmě nějaké místo, kde se něco dělá s Kafkou.

Joy Buchananová se vyptává na vlastní pěst. Její kolega z fakulty říká, že *kafkárna* je něco, o čem všichni vědí, ale současně také vědí, že se s tím nedá nic dělat. Především není třeba se tomu divit. Je spíš lepší to přijmout.

„Ale co?“

„Je to cosi podvědomého v myslích našich lidí. Až tady budete žít nějakou dobu, pochopíte to. A sama najednou řeknete: No to je *kafkárna!*“

Lidé na Staroměstském náměstí odpovídají různě. „Je to sranda, a kdyby to člověk nebral jako srandu, tak nevím, co by bylo.“ Nebo: „Je to něco hrozně hloupého, ale něco, co musí být.“ Nebo: „To si, slečno, určitě pletete se *švejkárnou*, ale to je špatně, takové slovo neexistuje. Existuje slovo *švejkovina*, to znamená chovat se jako Švejk. Ale to je něco docela jiného než *kafkárna*.“

Joy si povšimla, že v Československu lidé často srovnávají něco konkrétního s něčím, o čem tvrdí, že to vůbec neexistuje nebo že to vůbec neznají.

Jeden z dotazovaných, úředník, jí uvádí jako příklad toto: „Představte si, že jste muž, jdete do obchodu a ptáte se po froté ponožkách. A prodavačka vám odpoví: ‚Máme dámské, dětské nemáme.‘ V tom je naprosto nesmyslná logika, ale funguje.“

„V tom je logika?“

„Ano, protože se předpokládá, že ten pán ví nebo by měl vědět, že pánské froté ponožky už nejsou k dostání půl roku a asi ani nebudou. Po jakých ponožkách se tedy ten pán může ptát? Je jasné, že jedině po dámských nebo dětských.“

Joy dostala na svou otázku přes stovku odpovědí, ale žádnou konkrétní definici.

Pracovníci Karlovy univerzity, kteří s ní jsou ve styku, jsou opa-

trní. Když se na recepci uspořádané na její počest víc a víc lidí dozvídá, o čem chce psát, všichni si ji přehazují jako horký brambor.

Odvážnější než vědci jsou jejich manželky. Žena ředitele Ústavu pro českou literaturu se slečně Buchananové svěřuje, že se její manžel snaží si něco z toho Kafky přečíst, ale zatím mu to nejde. Začal, ale není schopen to dočíst do konce. „Představte si, že se pokoušel číst o tom člověku, co se proměnil v brouka. To je něco nepřírozeného, něco hrozného! Je to jako z té vaší americké literatury, vy tam máte tu sajnš fikšn, že?“

„To máme.“

„Jenže v tradici české literatury nejsou takové odchylky obvyklé.“

Manželka jiného pracovníka, archivářka ústavu, by ráda americkou stipendistku provdala za svého syna, který ovšem nemá o Kafkovi ani ponětí. Matka se rozhodla přečíst si *Proces* a vyprávět synovi stručný obsah, aby mohl svou příští snoubenku nějak zaujmout. Ale zakrátko si zoufá. Pořád se vrací na začátek knihy, protože má pocit, že jí uniklo, z čeho byl Josef K. obžalován. Pak si myslí, že se to dozví na konci knihy, ale zase nic. Potom dospěje k názoru, že vysvětlení skryl spisovatel mezi řádky. Ne, neskrýl.

A tak nakonec vybuchne: „Je to prostě podvod, synku! Není se čeho chytit! Pokud jde o žánr, je ta kniha vlastně horor, ale člověk má přece právo dozvědět se v hororu po tolika stranách, co bylo příčinou té hrůzy!“

Dva měsíce nato vstupují do pokoje slečny Buchananové dva estébáci. Státní bezpečnost chce vědět, jestli chodci, kteří náhodně odpovídali na její průzkum, nebyli náhodou zbaveni vlastní vůle. Jestli neodpovídali na její otázky v takovém stavu.

Jeden z profesorů Američance radí, aby ve své práci o Kafkovi Kafkovo jméno vůbec neuváděla.

Přesvědčuje ji, že v Československu se lidé moc dobře dovedou vyhnout nejistému terénu. „Po celé roky se přece mluví o první předválečné Československé republice a občas se řekne, že tehdej-

ší prezident udělal to či ono. A všichni vědí, o koho jde, přestože jméno Masaryk nepadne. A tak je to zcela v pořádku.“

1992

Příběh stipendistky Joy Buchananové je fikce. A nenapsal jsem ho já, ale Radoslav Nenadál, docent americké literatury na Karlově univerzitě. Syn předválečného důstojníka, narozený v roce 1929, dnes jeden z nejvýznamnějších překladatelů z angličtiny. Román *Tudy chodil K.* napsal ještě za socialismu, roku 1987, a zanesl jej do nakladatelství. S jeho obsahem se jakýmsi zázrakem seznámili pracovníci z jeho fakulty ještě před vydáním knihy.

Půl roku na něj nikdo nepromluvil.

Odborníci na literaturu se obsahem románu cítili velmi dotčeni. Bylo jim jasné, že fabule je vymyšlená – jenže byla vymyšlena pravdivě, jak si někdo povšiml.

Nakladatelství nemělo odvahu román vydat. Vyšel, teprve když padl socialismus a autor už byl v důchodu. V roce 1992 v nakladatelství Franze Kafky.

Ale nakladatelství Franze Kafky nedokázalo knihu prodat. „Možná že lidé nebyli na takový sarkasmus připraveni?“ uvažuje autor. A tak leží hromady románu *Tudy chodil K.* v obchodech sítě Levné knihy.

Jeden výtisk má dnes cenu jízdenky na tramvaj.

„Kdybyste ho chtěl přeložit do polštiny...“ říká mi Nenadál. „Nebo aspoň o něm napsat do nějakého vašeho časopisu... Pak by po něm zůstalo něco víc.“

„To udělám.“